

Torah from Around the World

אם אין קמה אין תורה ואם אין תורה אין קמה

Alles is voorzien, en vrijheid is gegeven. De wereld wordt geoordeeld met goedheid. En alles naar de meerderheid van goede daden. En sommigen zeggen: We weten niet hoe de daden worden geteld.

(Spreuken over de Fundamenten [Pirké Avot] 3:15, uitgave Amphora Books)

Sjabbat 30 november 2013 / 27 kislev 5774: Mikeets, Beresjiet [Genesis] 41:1 – 44:17

Tanach: blz. 84 - 94

Haftara: I Melachiem [Koningen] 3:15 – 4:1

Tanach: blz. 675 - 677

Commentaar: Rabbi Pablo Berman, Comunidade Israelita do Parana, Curitiba, Brazilië

Vertaler: Tamarah Benima

[Het Engelse origineel](#)

Osnat bat Potifera: Een Onbekende Vrouw

Jalkoet Sjimoni, een compendium van oude midrasjiem (rond de 12de eeuw bij elkaar gebracht), vertelt ons dat: “*Jesj nasjiem gijrot chasidot*”, er waren vrome – en ik zou willen toevoegen rechtvaardige – vrouwen, die ervoor kozen om bij het joodse volk te horen. Hun namen zijn: *Hagar, Osnat, Tsippora, Sjifra, Poe’a, Bat Paro* [de dochter van de Farao], *Rachav, Ruth* en *Jaël*, de vrouw van *Cheber Hakeini* (Midrasj Jalkoet Sjimoni, Sefer Josjoea 247/90).

Deze negen vrouwen worden in de Midrasj niet alleen genoemd omdat zij deel wilden uitmaken van het joodse volk, maar ook omdat zij iets deden dat bepalend was voor hun leven en voor het leven van hun volk. Daarover bestaat bij ons geen twijfel; we hoeven alleen naar de lijst te kijken: Tsippora, de vrouw van Mosjé, of Sjifra en Poe’a die de levens van pasgeborenen redden van een vaststaande dood; Bat Paro die in de eerste levensjaren voor

Mosjé zorgde; Ruth, die een betekenisvolle keuze maakte in het verhaal dat we allemaal kennen en die vele jaren later de overgrootmoeder van koning David zou worden. Het is interessant om te zien hoe deze vrouwen, die er op basis van hun overtuiging voor kozen om deel te worden van het joodse volk, later transformeerden en sleutelfiguren werden in het lot van hun eigen volk.

Net als in een aantal van de teksten, vinden we op onze lijst de naam van Osnat Bat Potifera – Osnat of Asenat, die toen de vrouw van Joseef werd. „*Wajikra Paro sjem Joseef Tsafnat Paneach wajiten lo et Asenat bat Potifera Cohen On le'iesja*” (Beresjiet 41:45) Met andere woorden, de vrouw van Joseef zal niemand anders zijn dan de dochter van Potifera, die vele wijzen in verband brengen met Potifar (dezelfde persoon die Joseef koopt als een slaaf om voor zijn huishouden te zorgen; Joseef die vervolgens wordt verleid door diens vrouw, zodat hij, nadat hij zulk gevaarlijk genot heeft afgewezen, in de gevangenis terechtkomt op beschuldiging Potifars vrouw te hebben willen verkrachten).

Wat ons echter nu het meest interesseert is om een beetje meer over Osnat te leren. Zij is niemand anders dan de moeder van Efraïm en Menasje; namen en verhalen die we elke Sjabbat in ons huis herinneren, tesamen met onze families, wanneer we onze kinderen zegenen. De wijzen vinden het moeilijk om een aantal van de bijbelse figuren te accepteren als zij geen geschiedenis hebben, zodat ze niet weten waar zij vandaan kwamen en wie zij waren. Opeens worden ze de vrouwen van onze belangrijkste helden uit de Tora. Dat is het geval met Osnat.

Feitelijk is zij de dochter van Potifera. De Farao geeft haar aan Joseef als zijn vrouw. Maar *Pirke deRabbi Eliëzer* vertelt ons een heel ander verhaal. Volgens de midrasj is Joseef getrouwd met een nicht van vaders kant (*Pirké deRabbi Eliëzer* 37). Wanneer, Dina, de dochter van Ja'akov, gaat kijken wat er van haar ouderlijk huis is geworden, vertelt de tekst ons het verhaal van Sjechem, de zoon van Chamor, die Dina neemt, en haar verkracht (Beresjiet 34:1). Osnat wordt geboren als gevolg van deze verkrachting en wordt afgewezen door de zonen van Ja'akov (haar eigen ooms), en gaat naar Egypte. De rest van haar leven zal zij niet weten wat er gebeurde met Dina (haar moeder).

Maar Ja'akov zal zijn kleindochter helpen, door een gouden amulet rond haar hals te hangen, waarop de naam van God staat; dat amulet zal haar gedurende haar leven beschermen. Potifar zal luisteren naar Osnat's gehuil, alleen en verloren, en zal haar opnemen als een dochter, en heel haar leven voor haar zorgen. Dit zijn de woorden, zoals de Midrasj die vertelt, en zij roepen een aantal vragen op.

Deze midrasj in *Pirke deRabbi Eliëzer* is zeer betekenisvol. Aan de ene kant is het gemakkelijker te accepteren dat Osnat de dochter is van een Egyptische priester uit de stad On (die volgens een aantal geleerden de stad Heliopolis was, een belangrijk cultcentrum van Re, de zonnegod), die de tradities van het joodse volk en het geloof in één God omarmde, dan het is om de midrasj als een mogelijkheid te accepteren (lees: *Genesis: El Origen de Las Diferencias [Genesis: De Oorsprong van Verschillen]*, Daniel Colodenco, Lilmod 2006, blz. 275).

Maar als we deze mogelijkheid accepteren dan moet er een andere vraag worden gesteld. Waarom lieten de zonen van Ja'akov Osnat aan haar lot over? De midrasj zelf geeft het

antwoord: opdat zij nu niet zouden zeggen dat er een bordeel in Ja'akovs tenten is. Maar dat is niet een respectvolle manier om met een probleem om te gaan. Osnat was niet verantwoordelijk voor haar situatie en was niet verantwoordelijk voor wat er met Dina, haar moeder, was gebeurd. Rivka Lubitch bedenkt een andere midrasj met betrekking tot het lot van Dina (*Dirshuni: Israeli Women Writing Midrash*. Geredigeerd door Tamar Biala en Nechama Weingarten, 2009, blz. 67):

„Dina was heel stil en had geen stem. Niemand hoorde haar; niemand in haar huis gaf haar enige aandacht, en zoals de wijzen zeggen: 'laat jouw gesprek met vrouwen niet lang duren'. Dit is waarom zij naar de dochters van het land ging „kijken“. Het lijkt erop dat Dina stom was. Dat is waarom zij ging "kijken" en niet ging luisteren. Kun je je voorstellen waarom zij niet schreeuwde toen zij werd verkracht? Zij was als een stomme en dat is waarom zij, in weerwil van haar pijn en schande, altijd haar mond hield.”

Dina's eenzaamheid, Osnats eenzaamheid. Moeder en dochter. Ondanks haar ooms was Osnat in staat om haar leven opnieuw op te bouwen en een familie te vormen door met Joseef te trouwen. Zij hadden twee kinderen – met de namen van deze kinderen hebben wij, generatie op generatie, onze eigen kinderen gezegend. Dat is ten faveure van Osnat en van de manier waarop zij begreep dat er in het leven dingen zijn die niet gemakkelijk zijn, maar die kunnen worden verworven met liefde en wijsheid. Aan de andere kant wist Potifera of Potifar, dat het meisje dat hij had gevonden heel speciaal was.

Aan het eind vertelt de tekst ons dat het gaat om "*Bat Potifera Cohen On*". Osnat is de dochter van Potifera. Waarom geeft de Midrasj ons zo'n complex verhaal als de tekst [in Tanach, red.] ons vertelt dat zij zijn dochter is? De Midrasj zelf geeft antwoord op deze vraag. Potifera bracht haar groot en hij die iemand groot brengt en haar niet verwekte, wordt vader genoemd (*Midrasj Hagada Beresjiet* [Buber], perek 41). Door de liefde, de genegenheid, het respect en de zorg die we onze kinderen geven krijgen wij de titel 'vader' en 'moeder', zelfs als wij hen niet hebben verwekt.